

Marek Adamczewski
Uniwersytet Łódzki
Instytut Historii

Ze studiów nad symboliką samorządową województwa łódzkiego. Herb gminy wiejskiej ze stolicą w Kutnie

W 2014 r. w „Zeszytach Wiejskich” opublikowany został artykuł na temat herbów gminnych, które swymi godłami „opowiadały” o ważnych sprawach lokalnych społeczności¹. Godła, zbudowane z herbów czy też z godeł szlacheckich herbów, wspominały dawnych właścicieli, których decyzje (często podejmowane w odległej przeszłości) wpłynęły na losy „małych ojczyzn”, przesądziły o lokalizacji miejscowości, o jej układzie przestrzennym, czy też o statusie prawnym mieszkańców. Znaki skonstruowane z symboli sakralnych czy z atrybutów świętych wskazywały na tradycje religijne poprzez symboliczne odwołanie do patronów kościołów parafialnych lub do świętych opiekunów centrów kultu religijnego o ponadlokalnym zasięgu, zlokalizowanych na obszarze gminy. Linie falowane (tj. heraldyczne rzeki), półłuki lub potrójne łuki (tj. heraldyczne góry), a także obrazy drzew czy wyobrażenia liści informowały o cechach fizjograficznych obszarów, czyli o charakterystycznym ukształtowaniu terenu czy o dominującej roślinności. W uzasadnionych przypadkach znaki gmin wiejskich odwoływały się do godeł przedrozbiorowych miast lub do herbów miejscowości, w których mieszczą się urzędy gminne. Wymienione wyżej rozwiązania nie stanowią zamkniętego katalogu wszystkich sposobów budowania godeł współczesnych gmin wiejskich. Zarysowują panoramę rozwiązań i pokazują bogactwo heraldyki gminnej, którą traktować należy jako specjalistyczną wiedzę, rodzaj sztuki użytkowej, a także jako metodę symbolicznego komunikowania ważnych spraw.

W marcu 2016 r. – z powodu ciągle trwających prac nad herbami samorządów województwa łódzkiego – do wspomnianej publikacji z 2014 r. można przygotować długie *postscriptum*. Z ciekawszych spraw poszerzających tematykę podjętą w 2014 r. odnotować można: ustanowienie herbu gminy wiejskiej Kutno², podjęcie badań nad właściwą formą godła gminnego Żychlina oraz

¹ M. Adamczewski, *O gminie i jej sprawach językiem symboli, czyli o informacjach zaszyfrowanych w znakach gmin wiejskich województwa łódzkiego*, „Zeszyty Wiejskie”, Z. XX, 2014, s. 179–210.

² Uchwała nr XIII/67/2015 Rady Gminy Kutno z dnia 13 XI 2015 r. w sprawie ustanowienia herbu gminy Kutno oraz zasad jego używania, „Dziennik Urzędowy

zgłoszenie wniosku o sprawdzenie przez ekspertów Komisji Heraldycznej poprawności projektu przygotowanego przez gminę Brąszewice. Bardzo zaawansowane są prace nad herbami gminnymi Andrespola, Cielądza i Rawy Mazowieckiej. Zapewne w nieodległej przyszłości rozpoczną się także prace projektowe nad herbem gminy Czarnocin. Z wymienionych wyżej heraldycznych spraw „w toku” (z uwagi na definitywne zakończenie postępowania) bliżej należy zbadać problemem ustanowienia herbu gminy wiejskiej z siedzibą w Kutnie. Złożona treść tego herbu stanowi dodatkową zachętę do podjęcia badań, a – jak sądzę – lektura przygotowanego tekstu pokaże szeroką panoramę problemów współczesnej heraldyki samorządowej i złożony proces podejmowania decyzji w kwestii wyboru znaku.

Eksperci Komisji Heraldycznej 23 października 2015 r. wydali pozytywną opinię o projekcie herbu gminy wiejskiej Kutno, który przedłożony został do ministerialnej oceny 14 października 2015 r.³ (patrz: Aneks 3, ryc. 1, s. 854). Prace nad herbem gminy wiejskiej Kutno – z perspektywy dokumentów zgromadzonych w Archiwum Komisji Heraldycznej – rozpoczęły się 3 lipca 2014 r. w momencie złożenia pierwszego wniosku o zaopiniowanie symboli gminnych⁴. W teczce, w której zgromadzono dokumenty dotyczące postępowania w sprawie herbu gminy wiejskiej w Kutnie – oprócz wniosku z 7 lipca 2014 r. – są jeszcze wnioski z: 26 lutego, 2 kwietnia, 24 lipca i 14 października 2015 r. Ten ostatni zawierał herb, który eksperci Komisji uznali za znak opracowany zgodnie z regułami heraldycznymi i dobrze odwołujący się do miejscowej tradycji historycznej. Prace nad herbem gminy wiejskiej w Kutnie przeprowadzone zostały sprawnie, a intensywność korespondencji wskazuje na wielką determinację władz gminy i na zaangażowanie zespołu projektującego kolejne wersje herbu. Prace nad herbem gminy wiejskiej w Kutnie od lutego 2015 r. prowadziła przede wszystkim Kinga Łuczak, pracownica Urzędu Gminy Kutno.

Historię herbu gminy wiejskiej w Kutnie otwiera pismo z 3 lipca 2014 r. przygotowane przez Jerzego Bryłę, wójta gminy Kutno, skierowane do Komisji

---

Województwa Łódzkiego” (DUWL), 2015, poz. 5804 (Łódź, 30 XII 2015 r., wydanie elektroniczne).

³ Uchwała nr 81-1978/O/2015 Komisji Heraldycznej z dnia 23 X 2015 r. w sprawie projektu herbu gminy Kutno – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), Archiwum Komisji Heraldycznej (AKH), Teczka nr 1978, bez paginacji; Pismo Szymona Wróbla, Zastępcy Dyrektora Departamentu Administracji Publicznej z 27 X 2015 r. do Jerzego Bryły, Wójta Gminy Kutno – MSWiA), AKH, Teczka nr 1978.

⁴ Postępowania z 2014 r. nie dostrzegła Kinga Łuczak w opracowaniu na temat współczesnego herbu gminy wiejskiej Kutno – K. Łuczak, *Herb gminy Kutno. Przebieg prac nad projektem wraz z fragmentami uzasadnienia heraldyczno-historycznego*, www.okgk.org.pl (dostęp: 15.03.2016). Pominięcie pierwszego etapu postępowania heraldycznego z 2014 r. w opracowaniu Kingi Łuczak jest zrozumiałe. Autorka zaproponowała zupełnie inną drogę poszukiwania symbolicznych odniesień i poddała ocenie wyłącznie własne przemyślenia.

Heraldycznej⁵. Wójt przesłał do Warszawy pierwszy projekt herbu (patrz: Aneks 3, ryc. 2, s. 854) i lakoniczne uzasadnienie merytoryczne. Autor uzasadnienia zwrócił uwagę na położenie gminy wokół Kutna i na dwie rzeki – Ochnię i Głogowiankę – przepływające przez obszar gminy. Drugi akapit uzasadnienia poświęcony był Kucieńskiemu, rodzinie rycerskiej herbu Ogończyk, właścicielom Kutna i wsi zlokalizowanych wokół Kutna. Na szczególną uwagę – według uzasadnienia merytorycznego – zasłużył Mikołaj Kucieński, wojewoda łęczycki, bliski współpracownik Kazimierza Jagiellończyka. Te dwie przesłanki – rzeki przepływające przez gminę i znaczenie Kucieńskich herbu Ogończyk – zdecydowały o zbudowaniu godła herbowego z rogaciny na połutoczenicy i dwóch pasów – szerszego i węższego od podstawy – symbolizujących Ochnię i Głogowiankę.

Projekt herbu z lipca 2014 r. oceniony został negatywnie przez ekspertów Komisji Heraldycznej w październiku tegoż roku⁶. Eksperci zwrócili uwagę na źle przygotowane uzasadnienie merytoryczne, w którym brakowało pogłębionej refleksji nad historią najbliższych okolic Kutna⁷. Tym samym propozycja zbudowania herbu gminnego z wyobrażenia godła Ogończyka – zdaniem ekspertów – nie spełniała kryterium ustawowego, tj. nie odwoływała się w sposób pewny do rozpoznanych epizodów z dziejów „małej ojczyzny”. Również drugi element składowy herbu – dwie rzeki od podstawy tarczy – został w Warszawie zakwestionowany. Eksperci Komisji zwrócili uwagę, że w dobrej heraldyce rzeki przedstawiane są za pomocą pasów falowanych, podczas gdy dwa pasy wykreślone przez projektującego herb gminy wiejskiej w Kutnie w 2014 r. były figurą *nieznaną heraldyce*. Oprócz zastrzeżeń wyprowadzonych z zasad sztuki heraldycznej dwie rzeki w herbie kutnowskim – zdaniem ekspertów Komisji – nie były figurami dostatecznie dobrze identyfikującymi gminę, czyli wskazującymi na jej specyfikę, czy też na szczególną odmienność⁸.

Zdecydowanie negatywna opinia ekspertów Komisji na temat pierwszej wersji herbu spowodowała, że studia nad znakiem zbudowanym z Ogończyka i pasów falowanych zostały definitywnie porzucone. Kinga Łuczak na początku 2015 r. podjęła prace nad sheraldyzowaniem innych epizodów z dziejów gminy. Swoją uwagę zwróciła na Leszczynek i na położony w nim dwór.

⁵ Pismo Jerzego Bryły, Wójta Gminy Kutno z 3 VII 2014 r. do Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w Warszawie – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

⁶ Uchwała nr 126-1978/O/2014 Komisji Heraldycznej z dnia 3 X 2014 r. w sprawie projektu herbu gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

⁷ W kolejnych opiniach Komisji Heraldycznej znajdować się będą uwagi na temat źle przeprowadzonych badań nad średniowieczną przeszłością miejsca. W 2011 r. ukazała się obszerna monografia Kutna, w której jej autorzy uwzględnili niektóre epizody z dziejów miejscowości podkutnowskich – *Kutno poprzez wieki*, pod red. J. Szymczaka, t. 1: *Do 1939 r.*, Prezydent Miasta Kutno, Kutno–Łódź 2011, ss. 709.

⁸ „Osobną kwestią jest to, czy umieszczenie – banalnego i nic niemówiącego o gminie – motywu rzeki jest w przypadku gminy Kutno uzasadnione. Na terytorium każdej chyba polskiej gminy znajduje się jakiś ciek lub zbiornik wody, a herb ma mówić o tym, co miejscową społeczność wyróżnia...” – Załącznik do Uchwały nr 126-1978/O/2014 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

Kolejny etap prac Komisji Heraldycznej nad herbem gminy wiejskiej w Kutnie otworzyło pismo Jerzego Bryły, wójta gminy Kutno z 24 lutego 2015 r.⁹ Do Warszawy przesłany został nowy projekt herbu (patrz: Aneks 3, ryc. 3, s. 855) wraz z obszernym uzasadnieniem merytorycznym. Wzór herbu i uzasadnienie przygotowała wspomniana wyżej Kinga Łuczak¹⁰.

Nowa koncepcja herbu gminnego koncentrowała się na postaci Józefa Bohdana Zaleskiego, poety z okresu romantyzmu, ale pośrednio opisywała miejsce – Leszczynek – w którym poeta krótko przebywał i intensywnie pracował. Dwór w Leszczynku, należący niegdyś do Górskich herbu Boża Wola, obecnie jest siedzibą Ośrodka Kultury Gminy Kutno, czyli jest miejscem, z którego wypływają impulsy edukacyjne i kulturalne docierające do mieszkańców gminy¹¹, a także – co ważne – do osób z całej Polski¹². W uzasadnieniu merytorycznym projektująca herb podkreśliła, że na terenie podworskim w Leszczynku utworzony został park kulturowo-etnograficzny dedykowany Józefowi Bohdanowi Zaleskiemu.

Od lutego 2015 r. starania wnioskodawcy ogniskowały się wokół poszukiwania argumentów, które mogłyby przekonać ekspertów Komisji Heraldycznej do zaakceptowania herbu zbudowanego z elementów Prawdzica, wskazujących na Józefa Bohdana Zaleskiego. Zaleski w latach 1822–1825 lub 1823–1824 przebywał w Leszczynku, majątku Górskich. Tutaj, jako nauczyciel domowy, uczył i wychowywał syna Franciszka Górskiego.

Kinga Łuczak, projektując herb w lutym 2015 r., przyjęła założenie, że za pomocą godeł dwóch herbów szlacheckich opowie historię Leszczynka z lat 20. XIX w. Zamierzała upamiętnić Józefa Bohdana Zaleskiego, uznanego poetę, i przywołać postać Franciszka Górskiego, który tegoż Zaleskiego zatrudnił w Leszczynku. Górscy w 2. połowie XVIII i w XIX w. posiadali liczne majątności (np. dobra łąkoszyńskie) rozrzucone w okolicach Kutna.

Projektująca herb gminy Kutno ustaliła, że Józef Bohdan Zaleski pochodził z rodziny pieczętującej się Prawdzicem – lwem wspiętym, wyskakującym zza muru i trzymającym żelazne koło¹³. Na dowód tego przywołała wypowiedź

⁹ Pismo Jerzego Bryły, wójta gminy Kutno z 24 II 2014 r. do Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w Warszawie – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

¹⁰ K. Łuczak, *Herb gminy Kutno...*; (K. Łuczak), *Uzasadnienie heraldyczno-historyczne projektu herbu gminy Kutno*, DUWŁ, 2015, poz. 5804 (Łódź, 30 XII 2015 r., wydanie elektroniczne).

¹¹ W uzasadnieniu do herbu można przeczytać: „zespół dworsko-parkowy w Leszczynku jest siedzibą utworzonego w 2008 r. i prężnie działającego Ośrodka Kultury Gminy Kutno. W 2012 r. zakończono rewitalizację zabytkowego parku.... Po zakończeniu prac remontowych zespół dworsko-parkowy w Leszczynku stanie się wizytówką gminy Kutno. Ośrodek... zamierza upamiętnić stosowną tablicą pobyt w Leszczynku poety Józefa Bohdana Zaleskiego...” – (K. Łuczak), *Uzasadnienie heraldyczno-historyczne...*, s. 22.

¹² Np. złoty grup rekonstrukcyjnych – do uzasadnienia merytorycznego dołączona została bogata dokumentacja fotograficzna w tej sprawie.

¹³ Opis Prawdzica Zaleskich z uzasadnienia merytorycznego zawiera błąd wynikający z niezrozumienia znaczenia „pierścienia” utrzymanego przez lwa. „Pierścień” w łapach lwa to PRAWDA, czyli zwierciadło.

Józefa Tretiaka¹⁴. Pochodzenie Zaleskiego z heraldycznych Prawdziców – jak pokaże postępowanie przed Komisją Heraldyczną – miało fundamentalne znaczenie dla ostatecznej decyzji o uznaniu poprawności herbu gminnego. Można nieśmiało przyjąć, że bliźniacze podobieństwo lwa Prawdzica do lwa z herbu miejskiego Kutna stało się istotnym argumentem w prowadzonych dalej konsultacjach. Można równie ostrożnie stwierdzić, że gdyby Zaleski wywodził się z innego rodu heraldycznego niż Prawdzic, to opinia Komisji w analizowanej sprawie mogła być inna.

Drugie godło szlacheckie użyte podczas projektowania herbu gminy wiejskiej Kutno w lutym 2015 r., pozyskane zostało z Bożej Woli Górskich. Wykorzystano podkowę skierowaną barkiem do góry z dwoma krzyżami kawalerskimi: pierwszym – położonym wewnątrz podkowy i drugim – umieszczonym na barku podkowy. Dopelnieniem symbolu był sierp księżycy rogami do góry poniżej podkowy z dwoma krzyżami.

Barwy pola herbu gminy wiejskiej Kutno z lutego 2015 r. określił Prawdzic Zaleskich – błękitne pole powyżej blankowanego muru i czerwony mur, zza którego wyskakiwał lew. Znak rodowy Zaleskich w herbie gminnym z początku 2015 r. został odmieniony w sposób, który głęboko ingerował zarówno w jego formę, jak i w treść. Prawdzic pozbawiony został elementu, który *de facto* decydował o jego nazwie. Projektująca usunęła prawdę z łap lwa. Kontrowersyjna była także druga decyzja podjęta przez Kingę Łuczak w sprawie zmian w budowie obrazów współtworzących Prawdzica. Mur blankowany z wątkiem cegieł – charakterystyczny dla poprawnego Prawdzica – pozbawiony został linii wskazujących na układ cegieł. Ten zabieg był niezbędny, aby na tak wygospodarowanej „wolnej” powierzchni położyć figury układające się w godło Bożej Woli.

W uzasadnieniu merytorycznym do herbu przeczytać można także o innych treściach symbolicznych, „głęboko” zaszyfrowanych w godle herbu gminy Kutno z lutego 2015 r. Kinga Łuczak w błękitnie górnej części tarczy dostrzegła symbolikę maryjną, odwołującą się do wezwania kościoła parafialnego w Głogowcu¹⁵. Ten sam błękit miał wskazywać na tradycyjną kolorystykę pola Bożej Woli Górskich. Ta w oryginale była błękitna, ale po połączeniu Bożej Woli z Prawdzicem w herbie gminnym zmieniła się na czerwoną. Projekt z lutego 2015 r. *de facto* nie zawierał oczywistych odniesień symbolicznych do

¹⁴ „Rodzina Zaleskich, z której nasz Bohdan pochodził... pieczętowała się herbowym znakiem Prawdziców, tj. lwem zza muru wyskakującym, i trzymającym żelazne koło w łapach...” – K. Łuczak, *Herb gminy Kutno...*; (K. Łuczak), *Uzasadnienie heraldyczno-historyczne...*, s. 19.

¹⁵ W uzasadnieniu merytorycznym są akapity na temat kościoła w Głogowcu i jego znaczenia dla kultu Najświętszej Marii Panny oraz dla życia religijnego mieszkańców gminy „W [...] projekcie herbu nawiążemy do głogowieckiego Sanktuarium, umieszczając na tarczy herbowej kolor błękitny, uważany za kolor Najświętszej Marii Panny...” – K. Łuczak, *Herb gminy Kutno...*

Najświętszej Marii Panny z Głogowca¹⁶, ale wzmianka o Głogowcu i o możliwym odczytaniu błękitu z górnej części pola tarczy w kontekście owej parafii w Głogowcu wyznaczyła ważny kierunek dalszych poszukiwań przedmiotów heraldycznych potrzebnych do utworzenia herbu i wpłynęła na ostateczną treść pozytywnie zaopiniowanego herbu.

Na uwagę zasługuje lew w herbie gminy wiejskiej Kutno z lutego 2015 r., czy też precyzyjnie rzecz ujmując – przesłanie symboliczne zawarte w wyobrażeniu tego lwa. Z jednej strony Kinga Łuczak wskazywała na związek lwa z Prawdżicem Zaleskich, z drugiej – przywoływała herb powiatu kutnowskiego i herb miejski Kutna. W uzasadnieniu do herbu znalazły się dwie sprzeczne opinie na temat sposobu odczytywania przekazu zawartego w wyobrażeniu lwa „gminnego” w kontekście kutnowskiej heraldyki samorządowej. Pierwsza – krytycznie odnosiła się do możliwości zaadaptowania symboliki powiatowej i miejskiej (zbudowanej z obrazów lwów) w znaku gminnym¹⁷, a druga – wskazywała na istniejące podobieństwa i akcentowała wzajemne relacje między „czterema” lwami kutnowskimi: gminnym, powiatowym i dwoma miejskimi¹⁸.

Wstępną opinię na temat projektu herbu gminy wiejskiej Kutno przygotował 27 marca 2015 r. Wojciech Tutak¹⁹. W materiałach do dyskusji eksperckiej zwrócił uwagę na dwie płaszczyzny, w ramach których (zgodnie z polskim „prawem heraldycznym”) oceniane są współczesne herby samorządowe. Są to: odniesienia historyczne związane z przeszłością miejsca (tj. m.in. treść herbu) oraz sposób „przełożenia” treści herbu na wypowiedź właściwą dla języka heraldyki (tj. realizacja plastyczna). W obu aspektach przedłożony projekt nie wypełniał kryteriów poprawności heraldycznej. Uzasadnienie merytoryczne do herbu nie przekonało oceniającego – Wojciecha Tutaka – o znaczących zasługach, jakie dla lokalnej wspólnoty, zamieszkującej wokół Kutna, położyli Górcy i Józef Bohdan Zaleski. Projekt herbu – według oceniającego – zdyskwalifi-

¹⁶ W uzasadnieniu merytorycznym do herbu są nawet uwagi, które wskazują na świadome porzucenie ścieżki prowadzącej do zbudowania herbu, w którym fragment godła odwoływałby się do symboliki Najświętszej Marii Panny z Głogowca: „Zrezygnowaliśmy... z umieszczania na tarczy herbowej lilii i innych symboli maryjnych...” – K. Łuczak, *Herb gminy Kutno...*

¹⁷ „Sięgnięcie do herbów miasta Kutna i powiatu kutnowskiego... wydaje się być złym i zbyt prostym pomysłem, ponieważ nawiązują one do ziemi kutnowskiej jako całości, a herb gminy Kutno powinien ukazywać jej własną, odrębną symbolikę...” – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978. Identyczne sformułowania – zob. (K. Łuczak), *Uzasadnienie heraldyczno-historyczne...*, s. 26.

¹⁸ „Przedstawienie lwa w herbie jest jedynym akcentem odnoszącym się do położenia geograficznego gminy Kutno. Jego wizerunek nawiązuje do wizerunków lwów w herbach powiatu kutnowskiego i miasta Kutna...” – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978, Uzasadnienie merytoryczne do herbu, k. 28. Podobne sformułowania znajdują się w pracy Kingi Łuczak (K. Łuczak, *Herb gminy Kutno...*) i w opublikowanym uzasadnieniu merytorycznym do uchwały Rady Gminy – (K. Łuczak), *Uzasadnienie heraldyczno-historyczne...*, s. 27.

¹⁹ W. Tutak, *Opinia dotycząca przedstawionego projektu wzoru herbu dla gminy Kutno*, Warszawa 2015 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

kowała jednak jego realizacja plastyczna. Wojciech Tutak wskazał na dwa istotne uchybienia, a także wspominał o „drobiazgach”, tj. np. o liniach różnej grubości wykorzystanych jednocześnie do wykreślenia godła. Ekspert zwrócił uwagę na sposób, w jaki odmieniony został Prawdzic i uznał, że uszczerbienie herbu w sposób zaproponowany przez projektującą (usunięcie prawdy) uczyniło Prawdzica „nierozpoznawalnym”. Drugie zastrzeżenie dotyczyło techniki budowania godła polegającej na nakładaniu części składowych herbu jedna na drugą, tworząc w ten sposób niezbyt udaną kompozycję „wielowarstwową”.

Wydaje się, że w projekcie herbu gminy wiejskiej Kutno z lutego 2015 r. problem kolejnych „warstw” herbu zdiagnozować należało inaczej. We wstępnej opinii Wojciecha Tutaka nie ma uwagi, która pojawi się w pismach Komisji Heraldycznej dopiero w czerwcu 2015 r.²⁰. Dotyczyła ona przekształcenia ceglanoego muru Prawdzica w specyficzną formę podziału tarczy. Podział tarczy herbowej „w blanki” jest obcy polskiej heraldyce i już z powodu takiego podziału tarczy projekt herbu gminy Kutno powinien zostać zakwestionowany. Jeśli uznamy, że Kinga Łuczak podzieliła tarczę na dwie części linią „w blanki”, to wówczas godło Bożej Woli nie zostało położone na Prawdzicu, gdyż ten *de facto* przestał istnieć.

Na podstawie analizy Wojciecha Tutaka eksperci Komisji Heraldycznej na posiedzeniu 27 marca 2015 r. podjęli uchwałę w sprawie projektu herbu gminy wiejskiej Kutno z lutego 2015 r.²¹. Uznali, że herb w postaci przedłożonej do oceny nie spełnia kryteriów ustawowych i wymaga głębokiej korekty. W załączniku do uchwały Komisji powtórzone zostały zastrzeżenia podniesione przez Tutaka, choć – co dziwi – ze wstępnej oceny usunięty został ważny akapit dotyczący sposobu uszczerbienia Prawdzica. W końcowej wersji załącznika do uchwały znalazło się także sformułowanie, które osłabiło ostrość opinii Wojciecha Tutaka w sprawie nakładania godła na godło. W załączniku jest zdanie o tym, że nałożenie godeł „zaciemnia obraz”, co szczególnie utrudni odczytywanie wyobrażenia na polach pieczęci gminnych. Na marginesie zauważyć należy, że wnioskodawca – gmina Kutno – nie wystąpił o zaopiniowanie pieczęci. Załącznik do uchwały nie zawierał więc sformułowania, które jednoznacznie negatywnie oceniłoby rozwiązanie preferowane przez projektującą. Eksperci Komisji Heraldycznej na tym etapie postępowania w dalszym ciągu nie dostrzegli też błędu popełnionego przez Kingę Łuczak, który polegał na wprowadzeniu do projektu podziału tarczy niezgodnego z polskim zwyczajem heraldycznym. Brak uwagi o złym sposobie uszczerbienia Prawdzica, niejednoznaczność sformułowań w sprawie nakładania na siebie kolejnych godeł, a także pominięcie kwestii niewłaściwego podziału tarczy na dwie części „w blanki” spowodował, że kolejny projekt przysłany do Warszawy został źle przygotowany.

²⁰ Załącznik do uchwały nr 53-1978/O/2015 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

²¹ Uchwała nr 25-1978/O/2015 Komisji Heraldycznej z dnia 27 III 2015 r. w sprawie projektu herbu gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978; Załącznik do uchwały nr 25-1978/O/2015 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

Wymagana prawem opinia ministra właściwego do administracji publicznej w sprawie herbu gminy wiejskiej Kutno przygotowana została 6 maja 2015 r. Pismo na ten temat podpisał Szymon Wróbel, zastępca dyrektora Departamentu Administracji Publicznej Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji²². Kopia negatywnej opinii ministra właściwego do administracji przesłana została do wojewody łódzkiego.

Kinga Łuczak zapoznała się ze stanowiskiem ekspertów i przygotowała nową wersję herbu (patrz: Aneks 3, ryc. 4, s. 855) przed 2 kwietnia 2015 r. Daty dwóch dokumentów Komisji Heraldycznej (27 marca 2015 r. – uchwała Komisji Heraldycznej, 6 maja 2015 r. – opinia ministra właściwego do administracji), a także chronologia kolejnego posunięcia władz gminnych (2 kwietnia 2015 r. – nowy wniosek o sprawdzenie poprawności herbu gminy wiejskiej w Kutnie) pozwalają sądzić, że projektująca pracowała na materiałach nieoficjalnych, tzn. na uchwale Komisji Heraldycznej z 27 marca, ale przed przetworzeniem jej w pismo ministerialne. Kinga Łuczak wprowadziła zalecane zmiany, ale uznała, że kluczowa dla konstrukcji herbu idea – powiązanie symbolu gminy z (zapewne) dwuletnią obecnością Józefa Bohdana Zaleskiego w Leszczynku – wymaga obrony.

W dniu 2 kwietnia 2015 r. z Kutna do Warszawy przesłany został nowy wzór herbu (patrz: Aneks 3, ryc. 4, s. 855). Projektująca uznała, że eksperci Komisji oczekują, aby z dolnej części herbu usunięte zostało skomplikowane godło Bożej Woli, co wyeliminowałoby *zaciemnianie obrazu*. Podkowa z krzyżami i z sierpem księżycy zastąpiona została lilią maryjną odwołującą się do wezwania kościoła parafialnego w Głogowcu i do łaskami słynącego obrazu Najświętszej Marii Panny z przywołanej świątyni.

Wniosek z 2 kwietnia 2015 r. eksperci Komisji Heraldycznej analizowali na posiedzeniu 19 czerwca 2015 r.²³ Komisja *in gremio* ponownie uznała, że do budowy herbu źle dobrane zostały godła, i że błędem jest nakładanie jednego godła na drugie. Eksperci Komisji zwrócili uwagę, że na podstawie uzasadnienia merytorycznego do herbu nie można odtworzyć stosunków własnościowych na obszarze podkutnowskim, a tym samym nie można kompetentnie wskazać na rodziny szlacheckie, które przyczyniły się do rozwoju miejsca. Ważny akapit załącznika do uchwały Komisji dotyczył – wspomnianego wyżej – podziału tarczy herbowej. Eksperci postulowali, aby godło Prawdzica – zgodnie z jego kanonicznym wzorem – współtworzył mur z wyraźnie zaznaczonym wątkiem cegieł. Pismo ministerialne z uchwałą Komisji Heraldycznej z czerwca 2015 r. podpisał Szymon Wróbel, zastępca dyrektora Departamentu Administracji Publicznej. Nosi ono datę 25 czerwca 2015 r.²⁴.

²² Pismo Szymona Wróbla z 6 V 2015 r. do wójta gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

²³ Uchwała nr 53-1978/O/2015 Komisji Heraldycznej z dnia 19 VI 2015 r. w sprawie projektu herbu gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978; Załącznik do Uchwały nr 53-1978/O/2015 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

²⁴ Pismo Szymona Wróbla z 25 VI 2015 r. do Jerzego Bryły, wójta gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

W lipcu 2015 r. gotowy był nowy projekt herbu gminy wiejskiej Kutno (patrz: Aneks 3, ryc. 5, s. 856). Propozycja znaku wraz z pismem wójta z 23 lipca 2015 r. dotarła do Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji dzień później²⁵. Układ przedmiotów współtworzących nowe godło jednoznacznie wskazuje, że Kinga Łuczak (po otrzymaniu jednoznacznych wskazówek) rozpoczęła poszukiwanie właściwej formy godła herbowego. Projektująca przywróciła wątek cegieł na murze obronnym Prawdzica, a lilia maryjna w formie naturalnej z łodygą wyprowadzona została na błękitną część pola tarczy, co dodatkowo podkreśliło jej religijne odwołania.

Projekt herbu z lipca 2015 r. poddany został analizie 21 sierpnia tegoż roku²⁶. Dla historii herbu gminy wiejskiej Kutno ten dzień był przełomowy. Eksperti Komisji zgodzili się, aby w godle herbu znalazło się odwołanie do Józefa Bohdana Zaleskiego, choć wyraźnie zaznaczyli swój dystans do przyjmowanych rozwiązań²⁷. Po zaakceptowaniu koncepcji znaku eksperci wskazali rozwiązania, dzięki którym herb gminy wiejskiej Kutno przekazywałby informacje ważne dla gminy poprawnym językiem heraldyki. Eksperti postulowali obniżenie muru Prawdzica, przywrócenie prawdy i przekształcenie lilii naturalnej z łodygą w lilię naturalną bez łodygi. Wskazali też na – ich zdaniem – poprawną lokalizację zmienionej lilii na polu tarczy. Liczne (choć drobne uwagi rysunkowe) dotyczyły szczegółów lwa²⁸ (język, kły, pazury, oko).

Poprawiona wersja herbu gminy wiejskiej Kutno (patrz: Aneks 3, ryc. 1, s. 854) przesłana została do Warszawy wraz z pismem Jerzego Bryły, wójta gminy Kutno z datą 14 października 2015 r.²⁹. W dniu 23 października 2015 r. pozytywną opinię o wzorze wydała Komisja Heraldyczna, a pismo ministerialne Szymona Wróbla, zastępcy dyrektora Departamentu Administracji Publicznej opatrzone jest datą 27 października 2015 r.³⁰ Dalsze prace nad herbem gminy wiejskiej Kutno – tj. przyjęcie odpowiedniej uchwały herbowej – podejmować

²⁵ Pismo Jerzego Bryły, wójta gminy Kutno z 23 VII 2015 r. do Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w Warszawie – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

²⁶ Uchwała nr 69-1978/O/2015 Komisji Heraldycznej z dnia 21 VIII 2015 r. w sprawie projektu herbu gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978; Załącznik do Uchwały nr 69-1978/O/2015 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

²⁷ „Komisja, mając jednak na uwadze dobitnie przedstawione stanowisko odnośnie wagi, jaką władze gminy przywiązują do – krótkiej wszakże – bytności poety B. (tak Or.) Zaleskiego na jej terytorium, akceptuje koncepcję herbu...” – Załącznik do Uchwały nr 69-1978/O/2015 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

²⁸ „Komisja proponuje uważne studium przedstawień lwa w heraldyce...” – Załącznik do Uchwały nr 69-1978/O/2015 – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

²⁹ Pismo Jerzego Bryły, wójta gminy Kutno z 14 X 2015 r. do Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w Warszawie – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

³⁰ Uchwała nr 81-1978/O/2015 Komisji Heraldycznej z dnia 23 X 2015 r. w sprawie projektu herbu gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978; Pismo Szymona Wróbla z 27 października 2015 r. do Jerzego Bryły, wójta gminy Kutno – MSWiA, AKH, Teczka nr 1978.

miała już Rada Gminy Kutno. W dniu 13 listopada 2015 r. radni podjęli stosowną uchwałę, a 30 grudnia 2015 r. jej tekst opublikowany został w „Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego”.

Ekspert Komisji Heraldycznej uznali, że herb gminy wiejskiej Kutno można zbudować z Prawdzica Zaleskich, ale podczas dyskusji *in gremio* silnie podkreślali, że w lwie z herbu gminnego należy zobaczyć w pierwszej kolejności symbol miejski Kutna i znak powiatu kutnowskiego, a dopiero w dopełnieniu analizy – odwołanie do Józefa Bohdana Zaleskiego. Szczęśliwy zbieg okoliczności – podobieństwo rysunkowe kutnowskich herbów samorządowych i Prawdzica Zaleskich – doprowadził do powstania znaku gminnego o złożonym komunikacie symbolicznym, z którego inne treści wybierze znawca heraldyki, a inne lokalny patriota.

From studies on the symbolism of self-government of Lodz province: the coat of arms of the rural community with its capital in Kutno

In December 2015, after one year of debate on the version of coat of arms, Kutno Municipal Council passed a resolution to establish a coat of arms. Councilors accepted that the coat of arms of Kutno would be a shield on a blue background, with an emblem composed of a red defensive wall, the golden lion with a mirror and a silver lily flower. The image of the coat of arms contains information about Bohdan Zaleski, a poet associated with the municipality of Kutno and the Blessed Virgin Mary, the patron of the church in Głogowiec (near Kutno).

The coat of arms of Kutno has been positively evaluated by the Heraldic Commission. Drafts of municipal emblems were prepared by Kinga Łuczak. Coat of arms of Kutno rural commune informs about important facts from the history of the community and its form it refers to the symbols of the city of Kutno and Kutno district.